

ŠTETA I NAKNADA IZ OSIGURANJA

1. UVOD

Pravni odnos osiguranja nastaje zaključenjem ugovora o osiguranju. Ugovor o osiguranju je dvostrano obvezni (sinalmatičan) ugovor. Obveze jedne od ugovornih strana, *osiguratelja*, mogu se podijeliti na one koje trebaju biti ispunjene u trenutku zaključenja ugovora², na one koje trebaju biti ispunjene za trajanja ugovora³, i one koje trebaju biti ispunjene kada se ostvari osigurani slučaj: isplate štete ili isplate naknade iz osiguranja odnosno ugovorene svote. To je glavna obveza osiguratelja, bez koje nema ni osiguranja.⁴

Osigurateljno poimanje štete, u praksi se, vrlo često poistovjeđuje sa *pravnim pojmom štete*, a isti je slučaj i sa *naknadom iz osiguranja*, koja se, u praksi, poistovjeđuje sa *naknadom štete*. Kako se u konkretnom slučaju *ne radi o pojmovnom i stvarnom indentitetu*, rezultat su “nesporazumi”⁵ i/ili sporovi, između osiguratelja, sa jedne strane, i osiguranika, odnosno oštećenika, sa druge strane.

Do razmimoilaženja u poimanju, najčešće dolazi u dva slučaja:

- prilikom utvrđivanja *štete obuhvaćene osiguranjem*,
- prilikom utvrđivanja *naknade iz osiguranja*.

2. ŠTETE OBUHVAĆENE OSIGURANJEM

*Šteta*⁶ kao opći pojam može se definirati na različite načine. Ona tako može predstavljati jezičku, filozofsku, ekonomsku, političku, *pravnu*, *osigurateljnu* i sl. kategoriju. Sve ove definicije, u odnosu naspram jedne idealne i opće definicije pojma štete, ograničene su svojom svrhom.

PRAVNI POJAM ŠTETE

Šteta u pravnom smislu (ograničena je) obuhvaća samo *povrede pravno priznatih interesa*.⁷ U pravnoj se teoriji šteta obično definira kao *štetnom radnjom prouzročena povreda nečijeg subjektivnog prava ili interesa*.⁸ Šteta je kauzalna posljedica štetne radnje.⁹ Do povrede pravno priznatih interesa može doći kada se ošteti neka stvar, ili kada se povredi neko osobno dobro (npr. tjelesni integritet), ili kada se ne izvrši obveza koja se duguje, ili kada se obveza ne ispunji na vrijeme, pa vjerovnik bude oštećen i sl.¹⁰

¹ “CROATIA” osiguranje d.d., Filijala RIJEKA

² npr. obavještanje ugovaratelja osiguranja o uvjetima osiguranja

³ npr. stvaranje i vođenje pričuve šteta

⁴ B.JAKAŠA, “PRAVO OSIGURANJA”, Informator, Zagreb, 1972., str. 229.

⁵ čitaj: (i) nezadovoljstvo

⁶ franc. *dommage*, engl. *damage*, njem. *Schaden*, tal. *danno*

⁷ M. KALOĐERA, “NAKNADA NEIMOVINSKE ŠTETE – rasprava iz komparativnog prava”, monografija, Zagreb, 1941., str.14.

⁸ M.VEDRIŠ – P.KLARIĆ, “GRAĐANSKO PRAVO”, NN, Zagreb, 1995., str.432.

⁹ M.VUKOVIĆ, “OBVEZNO PRAVO”, Knjiga I, ŠK, Zagreb, 1956., str. 113.

¹⁰ Ž. ĐORĐEVIĆ – V. STANKOVIĆ, “OBLIGACIONO PRAVO”, Opći dio, Naučna knjiga, Beograd, 1987., str.351.

*Zakon o obveznim odnosima*¹¹ (dalje ZOO) definira štetu kao “*umanjenje nečije imovine (obična šteta) i sprječavanje njezina povećanja (izmakla korist, ali i nanošenje drugome fizičkog ili psihičkog bola ili straha (nematerijalna šteta)*”¹²

Pod *štetom (damnum)* razumijevamo: “*svako pogoršanje ili uništenje oštećenikovih pravno zaštićenih imovinskih ili neimovinskih dobara i interesa, nanijeto mu protupravnom radnjom štetnika, odnosilo se to pogoršanje ili uništenje na njegovu imovinu, njegova prava ili njegovu ličnost, obuhvaćajući ili samo stvarno nastalu štetu ili još i izgublenu dobit ili povrh toga i oštećenje vrijednosti od osobite naklonosti.*”¹³

PRAVNA PODJELA I VRSTE ŠTETA

U pravu, postoji više vrsta podjele šteta, ovisno od izabranog kriterija (osnove) za razvrstavanje.

Kriterij prirode štete koji polazi od prirode oštećenih dobara i dijeli štete na *materijalne (imovinske)* i *nematerijalne (neimovinske)*.¹⁴

Materijalnom (imovinskom) štetom smatra se šteta, nastala kao posljedica štetne radnje poduzete direktno na imovinskoj masi oštećenika, tj. štete na subjektivnim imovinskim pravima. Da bi šteta bila materijalna, nije nužno da objekt štetne radnje bude neko oštećenikovo dobro, već to može biti i osoba oštećenika ili nekog trećeg, primjerice u slučaju smrti, tjelesne ozljede, oštećenja zdravlja ili povrede časti.¹⁵

*Nematerijalnom (neimovinskom) štetom*¹⁶ smatra se šteta, nastala kao posljedica štetne radnje na fizičkoj ili psihičkoj ravnoteži oštećenika.¹⁷ To je šteta koja se nekome nanosi povredom pravno priznatih odnosno opravdanih osobnih interesa.¹⁸ Izuzetno, nematerijalna šteta može nastati i u slučaju povrede nečijeg materijalnog (imovinskog) dobra, ako je za to dobro oštećeni bio posebno emocionalno vezan.¹⁹

Kriterij obujma štete koji dijeli štete na *pozitivne (stvarne), negativne (izmaklu korist) i afekcione*.

*Pozitivnom (damnum emergens) štetom*²⁰ smatra se, umanjenje postojeće imovine oštećenika.

*Negativnom (lucrum cessans) štetom*²¹ smatra se, neostvarena imovinska vrijednost koja bi, prema redovnom tijeku stvari ili okolnostima konkretnog slučaja, bila ostvarena (tj. ušla u oštećenikovu imovinu), da nije bilo štetnikovog postupka koji ga je učinio građansko odgovornim.

---

¹¹ NN 53/91-7/96

¹² ZOO čl.155.

¹³ B. VIZNER, “GRADANSKO PRAVO”, drugo izdanje, Knjiga III, naklada pisca, Rijeka, 1969, str.695.

¹⁴ M.VUKOVIĆ, op. cit., str.. 121. ukazuje na netočnost naziva “*materijalna i nematerijalna*” jer to može biti samo štetna radnja (kao objekt),

¹⁵ I.CRNIĆ, “NAKNADA ŠTETE”, Organizator, Zagreb, 1995., str.180.

¹⁶ naziva se još i *imaterijalnom, nenovčanom, neekonomskom, idealnom ili moralnom*

¹⁷ Ž. ĐORĐEVIĆ – V. STANKOVIĆ, op. cit., str.354.

¹⁸ M. KALOĐERA, op. cit., str. 366.

¹⁹ Ž. ĐORĐEVIĆ – V. STANKOVIĆ, op. cit., str.354.

²⁰ naziva se još i *prostom, efektivnom, štetom u užem smislu*

²¹ naziva se još i *propouštena korist, izgubljena dobit*

*Afekcionom (pretium affectionis) štetom*²² smatra se šteta, nastala oštećenjem nekog objekta, koji samo za oštećenika ima izvanrednu vrijednost, neprocjenljivu objektivnim mjerilima, zbog njegove osobite sklonosti prema tom objektu, a bez obzira na to, što taj objekt u odnosu na druge osobe nema neku posebnu prometnu vrijednost.

Kriterij nastanka štete koji polazi od veze ili uzroka između štete i štetnikovog postupka, i dijeli štete na *direktne (neposredne)*, *indirektne (posredne)*, *simultane* i *sukcesivne (uzastopne)*.

Direktnom (neposrednom) štetom smatra se, šteta koja je neposredna ili isključiva posljedica štetnog događaja.

Indirektnom (posrednom) štetom smatra se, šteta koja je posredna posljedica štetnog događaja ili direktne štete.

*Simultanom*²³ *štetom* smatra se, šteta učinjena raznim oštećenicima jednom štetnom radnjom.

Sukcesivnom (uzastopnom) štetom smatra se šteta koja je kronološki nastala iza jedne druge štete, a obje su posljedice su jednog štetnog događaja ili jedne štetne radnje.

Kriterij izvjesnosti štete koji polazi od vjerojatnosti nastupanja štete i dijeli štete na *postojeće (sadašnje)*, *buduće* i *eventualne*.

Postojećom štetom smatra se šteta, koja je već nastala, dakle koja postoji.

Budućom štetom smatra se šteta, za koju je sigurno - izvjesno da će nastupiti.

Eventualnom štetom smatra se šteta, za koju je vjerojatno da će nastupiti zato što je poduzeta štetna radnja koja vodi ka šteti.

Kriterij predvidivosti štete koji polazi od mogućnosti nastupanja štete i dijeli štete na *predvidive* i *nepredvidive*.

Predvidivom štetom smatra se šteta, čije je nastupanje moglo biti predviđeno u vrijeme poduzimanja štetne radnje.

Nepredvidivom štetom smatra se šteta, čije nastupanje nije moglo biti očekivano u vrijeme poduzimanja štetne radnje.

Kriterij utvrđivanja štete koji polazi od načina utvrđivanja ili dokazivanja štete i dijeli štete na *konkretne* i *apstraktne*.

Konkretnom štetom smatra se šteta, čije se postojanje i veličina mogu dokazati i utvrditi.

Apstraktnom štetom smatra se šteta, koja se pretpostavlja, a veličina joj se utvrđuje osnovom unaprijed utvrđenih kriterija ili paušalno ili ovisno o svim okolnostima slučaja.

Kriterij vrijednosti štete koji polazi od novčane procjenljivosti štete i dijeli štete na *novčane* i *nenovčane*.²⁴

Novčanom štetom smatra se šteta, koja je procjenljiva u novcu ili se neposredno sastoji u novcu.

Nenovčanom štetom smatra se šteta, čiju veličinu nije moguće ekvivalentno izraziti u novcu (npr. nematerijalne štete).

---

²² naziva se još i *afekciona cijena*

²³ od lat. *simul* = ujedno

²⁴ moguće je: da šteta ima od svog početka svoj novčani oblik, a moguće je i da na svom početku šteta ima oblik oštećene ili uništene stvari (nenovčana), a da se naknadno pretvori u novčanu štetu (npr. kada oštećenik o svom trošku popravi oštećenu stvar ili kupi novu),

OSIGURATELJNI POJAM ŠTETE

Osigurateljno poimanje štete razlikuje se od onog pravnog. Ono je u nekim slučajevima šire a u nekim slučajevima uže od pravnog pojma štete.

Najrelevantnije razlike možemo sumirati:

- dok pravni pojam štete obuhvaća samo štete nastale povredom pravno priznatih interesa, osigurateljni pojam štete obuhvaća i one *koje su pravno irelevantne*, npr. prirodne događaje (oluje, poplave, tuče, i sl.),
- dok pravni pojam štete obuhvaća samo štete nastale “drugima”²⁵, osigurateljni pojam štete obuhvaća i one *koje su nastale “sebi samima”*²⁶,
- dok pravni pojam štete obuhvaća štete koje su posljedica štetne radnje, osigurateljni pojam štete obuhvaća štete *koje su posljedica ostvarenja osiguranog slučaja*²⁷,
- dok pravni pojam štete obuhvaća samo “prouzročene” štete, osigurateljni pojam štete, obuhvaća i “rizične”²⁸ štete,
- dok pravni pojam štete obuhvaća sve pravno priznate štete, osigurateljni pojam obuhvaća *samo “ugovorene”*²⁹ ili “*koje nisu isključene*”³⁰ štete.

PODJELA I VRSTE ŠTETA

U djelatnosti osiguranja, kao i u pravu uopće, postoji više vrsta podjele šteta, ovisno od izabranog kriterija (osnove) za razvrstavanje.

Kriterij predmeta osiguranja³¹ koji polazi od načina razvrstavanja onoga što se smatra objektom osiguranja i dijeli štete na *štete na osobama, štete na stvarima (imovini) i štete iz odgovornosti*.³²

Štetom na osobama smatra se šteta, koja je nastala osobi osiguranika, na osiguranoj osobi ili na oštećeniku, a koja ugrožava njegov integritet, zdravlje i radnu sposobnost.

Štetom na stvarima (imovini) smatra se šteta, koja je nastala na stvarima osiguranika³³ koje imaju materijalnu vrijednost³⁴.

²⁵ ZOO čl.154. st.1.: “*Tko drugome uzrokuje štetu ....*”

²⁶ vlastite štete, štete nastale osobama odgovornim za štetu

²⁷ ZOO čl.898. st.1.: “*Događaj s obzirom na koji se sklapa osiguranje mora biti budući, neizvjestan i nezavistan od isključive volje ugovaratelja. ...*”, (ZOO sadrži samo opću definiciju osiguranog slučaja, jer isti u uskoj vezi sa rizikom koji je u svakoj vrsti osiguranja različit),

²⁸ rizik se definira kao “*mogućnost nastupanja neizvjesnog događaja koji ne zavisi od isključive volje zainteresiranih osoba i čije je osiguranje dopušteno zakonom, javnim poretkom i moralom društva* (P. ŠULEJIĆ, “*PRAVO OSIGURANJA*”, NIU SL SFRJ, Beograd,1980., str.85.)

²⁹ one *koje su* obuhvaćene određenom vrstom osiguranja

³⁰ one *koje nisu* obuhvaćene određenom vrstom osiguranja

³¹ u teoriji postoji više različitih tumačenja onoga što se smatra predmetom osiguranja, ali, uzimajući u obzir svrhu ovog radu, ograničili smo se na iznošenje jedne uopćene (svima razumljive) definicije,

³² trojna podjela šteta po predmetu osiguranja, koja posebno izdvaja štete iz odgovornosti, novijeg je datuma; ranije su ove štete bile svrstavane pod štete iz osiguranja imovine, ali su se sa vremenom, zbog svoje specifičnosti, počele sve više izdvajati kao posebna vrsta,

³³ naglašavamo: svojstvo osiguranika mogu imati samo osobe koje imaju *osigurljiv interes*, gdje se kao: “*interes* označava zainteresiranost jedne osobe da ne nastupi neki događaj, jer bi njegovim nastankom ona pretrpjela štetu”, a kao “*osigurljiv* označava se onaj interes čije osiguranje dozvoljava pravni poredak” (B. JAKAŠA, op. cit., str.42.),

³⁴ koje su procjenljive u novcu

Štetom iz odgovornosti smatra se, šteta koja je nastala na imovini³⁵ osiguranika, uslijed njegove građanske odgovornosti za štetu.³⁶

Kriterij prirode rizika koji polazi od načina razvrstavanja šteta prema mjestu ostvarenja osiguranog rizika: na kopnu, na vodi³⁷ i u zraku.³⁸

Kriterij bilanciranja osiguranja³⁹ koji polazi od načina razvrstavanja poslova osiguranja⁴⁰ i dijeli štete na životne, neživotne i štete reosiguranja⁴¹.

Kriterij skupina i vrsta osiguranja koji polazi od europskih standarda u osiguranju⁴² i dijeli štete prema skupinama i vrstama (podskupinama) osiguranja⁴³:

- štete po skupini osiguranja od nezgode⁴⁴,
- štete po skupini zdravstvenog osiguranja,
- štete po skupini osiguranja cestovnih vozila – kasko,
- štete po skupini osiguranja tračnih vozila – kasko,
- štete po skupini osiguranja zračnih letjelica – kasko,
- štete po skupini osiguranja pomorskog riječnog i jezerskog kaska,
- štete po skupini osiguranja robe u prijevozu,
- štete po skupini osiguranja imovine od požara i nekih drugih opasnosti,
- štete po skupini ostalih osiguranja imovine,
- štete po skupini osiguranja od automobilske odgovornosti,
- štete po skupini osiguranja od odgovornosti u zračnom prometu,
- štete po skupini osiguranja od odgovornosti brodara,
- štete po skupini ostalih osiguranja od odgovornosti,
- štete po skupini osiguranja kredita,
- štete po skupini osiguranja jamstva,
- štete po skupini osiguranja različitih financijskih gubitaka,
- štete po skupini osiguranja pravne zaštite,
- štete po skupini osiguranja turističkih usluga,
- štete po skupini životnih osiguranja.⁴⁵

³⁵ imovini, ne u smislu oštećenja ili uništenja stvari osiguranika, već u smislu sprječavanja umanjavanja njegove cjelokupne imovine, kao jednog apstraktnog pojma, kojemu je uzrok obveza osiguranika da kao štetnik, naknadi prouzročenu štetu, nekoj drugoj (tzv. trećoj) osobi – oštećeniku,

³⁶ šteta iz odgovornosti, može se manifestirati i kao šteta na osobama i/ili kao šteta na stvarima, ona može biti materijalna i/ili nematerijalna, novčana i/ili nenovčana, itd. a u smislu iznesenog u odjeljku *PRAVNA PODJELA I VRSTE ŠTETA*,

³⁷ pod vodom podrazumijevaju se i slatkovodne (npr. rijeke) i slane vode (npr. mora),

³⁸ ovo je dugo vremena bila tradicionalna podjela, a koja se danas sve više napušta kako zbog svoje općenitosti, tako i zbog razvoja *transportnih* osiguranja kao posebne vrste osiguranja, koja sa svoje strane mogu biti kopnena, vodena i zračna (osiguranje osoba i stvari u prijevozu kopnom, vodom ili zrakom),

³⁹ u praksi se ova podjela, pravno, vrlo malo koristi, zbog svoje veće bliskosti sa ekonomskim i financijskim kategorijama

⁴⁰ prema čl. 5. Zakona o osiguranju (dalje ZOS), NN 9/94-11/02, društvo za osiguranje može obavljati poslove ili životnih ili neživotnih ili poslove reosiguranja

⁴¹ iako se u praksi govori o štetama “iz” ili “po” reosiguranju, iste spadaju u osigurateljne prihode (a ne rashode kao ostale vrste šteta)

⁴² RH je prihvatila europske standarde u razvrstavanju osiguranja u skupine i vrste osiguranja u smislu nastojanja RH da se uključi u europske integracije

⁴³ Smjernice EU: 73/239/EEZ od 04.07.1988., 88/357/EEZ od 22.06.1988., 72/267/EEZ od 05.03.1979., 90/619/EEZ od 08.11.1990. i 92/96/EEZ od 10.11.1992.

⁴⁴ nazivaju se još i *osiguranja od posljedica nesretnog slučaja*

⁴⁵ uslijed preopširnosti, o razvrstavanju pojedinih skupina u vrste, kao i o najznačajnijim obilježjima pojedinih vrsta upućujemo na literaturu: S.ANDRIJAŠEVIĆ – V.PETRANOVIĆ, “*EKONOMIKA OSIGURANJA*”, ALFA, Zagreb, 1999., str.98.-102. i str. 104.-126.

3. NAKNADA IZ OSIGURANJA⁴⁶

Kao što je već u uvodu navedeno, naknada iz osiguranja i naknada štete u smislu općih propisa građanskog prava, ne poklapaju se uvijek, pa prilikom utvrđivanja naknade iz osiguranja, nisu rijetke neugodne situacije između osiguravatelja i osiguranika, korisnika ili oštećenika, jer očekivanja budu jedno a naknada iz osiguranja ispadne nešto drugo. Glavni uzrok⁴⁷ ovakovih nesuglasica proizlazi iz nepoznavanja pravnih pravila osiguranja⁴⁸ koja dolaze do izražaja prilikom utvrđivanja naknade iz osiguranja.

NAKNADA IZ OSIGURANJA U OSIGURANJU STVARI - IMOVINE U UŽEM SMISLU⁴⁹

Naknada iz osiguranja je iznos koji osiguratelj isplaćuje nakon nastupa osiguranog slučaja. Naknada iz osiguranja može imati višestruki karakter, ovisno o kojoj se skupini ili vrsti osiguranja radi. Pri tome, uvijek se mora imati u vidu činjenicu da naknada iz osiguranja nema karakter naknade štete u smislu općih propisa građanskog prava jer osiguratelj nije štetnik – dakle osoba odgovorna za štetu, već je osiguratelj, jedna od ugovornih strana iz ugovora o osiguranju, kojoj je glavna obveza da, po ostvarenju osiguranog slučaja, isplati ono što je ugovoreno.⁵⁰

U osiguranju stvari, štete obuhvaćene osiguranjem, su u pravilu samo *materijalne štete* nastale na osiguranom predmetu ili objektu, koje s obzirom na intenzitet oštećenja mogu se manifestirati kao *djelomične* ili *totalne (potpuni gubitak)*.

Djelomičnom štetom smatra se takvo oštećenje osigurane stvari, gdje troškovi popravka (dovođenja u stanje koje je bilo prije nastupanja osiguranog slučaja) ne prelaze (stvarnu) vrijednost osigurane stvari.

Totalnom štetom (potpunim gubitkom) smatra se kada je osigurana stvar *nestala (otuđena, ukradena)*, ili je oštećenje potpuno uništilo osiguranu stvar ili je oštećenje osigurane stvari takvo da troškovi popravka (dovođenja u stanje koje je bilo prije nastupanja osiguranog slučaja) prelaze (stvarnu) vrijednost osigurane stvari, dakle nisu ekonomski opravdani - tzv. ekonomska totalna šteta)

---

⁴⁶ B. JAKAŠA, op. cit. str. 229. govori o osigurnini: “Osigurnina je iznos koji osiguratelj plaća osiguraniku nakon nastupa osiguranog slučaja”

⁴⁷ ovdje ostavljamo po strani “defektne” uzroke u ponašanju osiguratelja kao što su npr. svjesna prikrata osiguranika, korisnika ili oštećenika (a što nije nepoznanica u ponašanju pojedinih osiguratelja koji posluju na današnjem tržištu osiguranja u RH)

⁴⁸ najčešće uvjeta osiguranja (općih ili dopunskih)

⁴⁹ rukovodeći se osnovnom svrhom ovog rada, ukazivanja na razlike između pravnog pojma štete i osigurateljnog poimanja štete, kao i ukazivanja na razlike između naknade iz osiguranja i naknade štete, u ovom radu, autor se opredijelio, na iznošenje *specificum-a materiae* isključivo iz osiguranja stvari, tj. imovine u užem smislu, to iz razloga što, kao prvo, u osiguranju stvari, tj. imovine u užem smislu, su te razlike izrazito naglašene, kao drugo, u osiguranju osoba govori se o osiguranoj svoti i čitav odnos kod osiguranja osoba se zasniva na odnosu isplata osigurane svote – posljedice osiguranog slučaja; i kao treće, osnovne karakteristike osiguranja od (opće ili javne) odgovornosti, kao dijela imovinskih osiguranja, poznatije su širem krugu osoba nego što je to slučaj sa osiguranjem imovine u užem smislu, a isto tako o osiguranjima od odgovornosti češće se i (više) piše (što pak nikako ne znači da specifičnosti tih osiguranja neće biti predmet nekog drugog rada u budućnosti),

⁵⁰ obzirom na navedeno, priklanjamo se stavu, da bi bilo pravilnije svaku naknadu iz osiguranja nazivati osigurninom, neovisno o njezinom karakteru, prvo, jer sve specifičnosti osiguranja na to ukazuju, drugo, jer bi se na taj način ona jasno izdvojila od srodnih pojmova, i treće, jer bi se znatno smanjila mogućnost poistovjećivanja sa srodnim pojmovima,

U osiguranju stvari, pri isplati naknade iz osiguranja primjenjuju se dva osnovna načela: *po pogodbi* i *po računima*.

O isplati *po pogodbi* se radi kada osiguratelj isplati osiguraniku *procijenjenu vrijednost štete bez dokaza da je popravak izvršen, odnosno, bez dokaza da je nabavljena stvar*.

O isplati *po računima* se radi kada osiguratelj isplati osiguraniku *utvrđenu vrijednost štete prvenstveno prema računima o izvršenom popravku, odnosno prema računima nabave stvari*.

Koji će se od tih dvaju načina isplate, naknade iz osiguranja primjeniti, određuje se ugovorom⁵¹. Ukoliko ugovorom nije ništa određeno, osiguraniku pripada pravo da bira način na koji će primiti naknadu iz osiguranja ili osigurninu.⁵²

*“Odnos između osiguratelja i osiguranika prosuđuje se na temelju pravila koja uređuju ugovor o osiguranju, a ne na temelju pravila o uzrokovanju štete. Osiguratelj je stoga obvezan isplatiti osiguraniku ili nekoj trećoj osobi naknadu odnosno ugovorenu svotu ili učiniti nešto drugo u skladu sa ugovorom, a ne naknaditi štetu.”*⁵³

VISINA NAKNADE IZ OSIGURANJA U OSIGURANJU STVARI

U osiguranju stvari, visina osigurateljne obveze, a kad nastupi osigurani slučaj, ovisi od međusobne korelacije četiri ključna elementa: *visine pretrpljene štete, svote osiguranja, (stvarne⁵⁴) vrijednosti osigurane stvari, i načina osiguranja*.

Visina pretrpljene štete utječe na visinu naknade iz osiguranja, jer *naknada iz osiguranja ne može biti veća od štete koju je osiguranik pretrpio nastupanjem osiguranog slučaja*⁵⁵,

Svota osiguranja utječe na visinu naknade iz osiguranja jer *naknada iz osiguranja ne može biti veća od svote osiguranja, koja predstavlja gornju granicu obveze osiguratelja*⁵⁶, a iznimno, kada su u pitanju troškovi razumnog pokušaja otklanjanja neposredne opasnosti nastupanja osiguranog slučaja, osiguratelj je dužan naknaditi ove troškove i kada oni zajedno s naknadom štete od osiguranog slučaja prelaze svotu osiguranja⁵⁷.

Koje će biti visine, svota osiguranja, *ugovaratelj osiguranja, odnosno osiguranik slobodno sam odlučuje*⁵⁸, pa stoga, nisu opravdani prigovori prema osiguratelju, zbog posljedica koje proizilaze iz neodgovarajuće (više ili niže od stvarne vrijednosti stvari) svote osiguranja.

---

⁵¹ npr. isplata naknade iz osiguranja kod osiguranja na "novu" vrijednost vrši se isključivo prema računima ili tzv. okončanim situacijama (jer bi u protivnom došlo do primjene pravila o klasičnom svotnom osiguranju)

⁵² B. JAKAŠA, op. cit., str.233.

⁵³ Vts RH, Pž-131/93 od 04. 01.1994., “Praxis” 2/59

⁵⁴ stvarnom vrijednošću se vrijednost osigurane stvari najčešće naziva u praksi

⁵⁵ ZOO čl.925. st.2.

⁵⁶ N. NIKOLIĆ, “UGOVOR O OSIGURANJU”, DOZ, Beograd, 1957., str.73.

⁵⁷ ZOO čl.926. st.2. i st. 3.

⁵⁸ izuzetak predstavljaju samo obvezna osiguranja, kod kojih se u pravilu, propisom odlučuje o visini svote osiguranja

Visina svote osiguranja upisuje se u policu osiguranja⁵⁹, a ukoliko se visina svote osiguranja *ne unese* u policu osiguranja, *treba smatrati da (stvarna) vrijednost osigurane stvari odgovara svoti osiguranja*⁶⁰.

Svota osiguranja *trebala bi biti jednaka (stvarnoj) vrijednosti osigurane stvari*, jer će u tom smislu osiguranik dobiti naknadu iz osiguranja koja je jednaka (punoj) visini pretrpljene štete⁶¹. Ukoliko je svota osiguranja osiguranja *manja* od (stvarne) vrijednosti osigurane stvari⁶², *postoji podosiguranje* i iznos naknade koju duguje osiguratelj smanjuje se razmjerno⁶³, izuzev ako nije drukčije ugovoreno⁶⁴. To je tzv. *pravilo proporcije* u osiguranju stvari. Ukoliko je svota osiguranja *viša* od (stvarne) vrijednosti osigurane stvari, postoji *nadosiguranje*, te se svota osiguranja, pri obračunu naknade iz osiguranja snižava⁶⁵ na (stvarnu) vrijednost osigurane stvari⁶⁶.

(Stvarna) vrijednost osigurane stvari može se svebuhvatno definirati kao *novonabavna (proizvodna/nabavna ili tržišna) vrijednost stvari*⁶⁷ ili *cijena izgradnje objekta*⁶⁸, a *umanjema za procijenjenu istrošenost (amORIZACIJU), ekonomsku i/ili tehničku*.

(Stvarnom) vrijednošću osigurane stvari, ako nije posebno drukčije ugovoreno, smatra se:

- 1) *za građevinske objekte* - cijena izgradnje novog objekta prema cijenama na mjestu gdje se objekti nalaze, smanjena za iznos procijenjene istrošenosti,
- 2) *za zalihe robe, materijala i sirovina* - nabavna cijena, a ko je tržišna cijena niža od nabavne, onda tržišna cijena povećana za zavisne troškove,
- 3) *za zalihe gotovih proizvoda i nedovršene proizvodnje kod proizvođača* - proizvodna cijena, a ako je tržišna cijena niža od proizvodne - tržišna cijena,
- 4) *za strojeve, uređaje i instalacije, transportna sredstva i sredstva veze, inventar i predmete kućanstva* - nabavna cijena novih stvari smanjena za iznos procijenjene istrošenosti (tehničke i ekonomske),
- 5) *za šume* - troškovi podizanja, dosnosno vrijednosti drvene mase, što se određuje u svakom ojedinom slučaju,
- 6) *za stvari od plemenitih kovina, neprerađene plemenite kovine, drago kamenje i biserne ogrlice, rijetke i skuppocijene stvari, umjetničke predmete, panove, datoteke, crteže, modele, kalupe, makete, dokumente, rukopise, predmete zbirki, i poslovne knjige* - iznos sporazumno utvrđen između osiguratelja i ugovaratelja osiguranja,
- 7) *za novac, vrijednosne papire, arhivsku građu, za muzeje i izložbe predmeta* - iznos sporazumno određen između osiguratelja i ugovaratelja osiguranja.⁶⁹

---

⁵⁹ vidi ZOO čl.902. st.1.

⁶⁰ B.JAKAŠA, op.cit., str.182.

⁶¹ ovo osobito dolazi do izražaja kod potpunog uništenja osigurane stvari

⁶² *ističemo: o čemu ugovaratelj osiguranja, odnosno osiguranik uvijek slobodnom svojom voljom odlučuje*

⁶³ ZOO čl.936. st.1.

⁶⁴ radi se o dispozitivnoj odredbi koja dopušta isključenje pravila proporcije, ali to mora biti izričito naglašeno (najčešće u policu osiguranja)

⁶⁵ jer bi u protivnosti osiguraniku pripala veća naknada iz osiguranja nego što iznosi pretrpljena šteta

⁶⁶ o svim posljedicama nadosiguranja viditi ZOO čl. 932.

⁶⁷ odnosi se na pokretnu imovinu (npr. strojeve)

⁶⁸ odnosi se na nepokretnu imovinu (npr. zgrade)

⁶⁹ tako u čl.18. Uvjeta za osiguranje od požara i nekih drugih opasnosti, "CROATIA" osiguranje d.d., Zagreb, u primjeni od 8 listopada 1991. godine, sa napomenom da navedenu odredbu zadržavaju gotovo svi uvjeti za osiguranje od pož...., a koje koriste i ostala osiguravajuća društva koja posluju na teritoriju RH

“Iznos naknade koju je osiguratelj obvezan isplatiti ne može biti veći od stvarne štete koju je osiguranik pretrpio na osiguranoj stvari, neovisno o tome što je svota osiguranja veća od stvarne štete.”⁷⁰

“Kad je ugovorom o osiguranju i pravilima osiguranja (od opasnosti požara i nekih drugih opasnosti) predviđena obveza osiguratelja da isplati naknadu po cijenama na dan štetnog događaja, nema osnove za isplatu naknade po cijenama u vrijeme presuđenja.”⁷¹

“Osiguranjem imovine osigurava se naknada za štetu koja bi se dogodila u imovini osiguranika zbog nastupanja osiguranog slučaja, ali se ugovorom naknada može ograničiti na manji iznos od iznosa štete, dok iznos naknade ne može biti veći od štete koju je oštećenik pretrpio.”⁷²

Način osiguranja, ili način na koji se određena stvar smatra osiguranom, u uskoj je vezi sa utvrđivanjem svote o osiguranja i visine naknade iz osiguranja. Način osiguranja imovine - stvari, koji se u praksi najviše koristi je *svotno osiguranje*.

Svotno osiguranje prema njegovim specifičnostima možemo podijeliti na: *osiguranje na svotu osiguranja* (tzv. *klasično svotno osiguranje*), *osiguranje na “novu” vrijednost*, *osiguranje na “prvi rizik”* i *osiguranje na “ugovorenu” vrijednost*.

Osiguranje na svotu osiguranja (tzv. *klasično svotno osiguranje*) je način osiguranja imovine, kojeg karakterizira: prvo, *svota osiguranja predstavlja gornju granicu visine osigurateljnog pokrivača*, i drugo, *primjenjuje se pravilo proporcije*. Na svotu osiguranja mogu se osigurati pokretne i nepokretne stvari.⁷³

Osiguranje na “novu” vrijednost je način svotnog osiguranja imovine⁷⁴ u kojemu se svota osiguranja utvrđuje *prema cijeni izgradnje nove osigurane stvari, predmeta osiguranja ili objekta, (dakle bez odbitka za procijenjenu istrošenost - amortizaciju, u mjestu gdje se predmet nalazi, uz ograničenje da (stvarna) vrijednost osigurane stvari, u trenutku zaključenja ugovora o osiguranju na novu vrijednost, ne može biti manja od 40-50 %⁷⁵ od cijene izgradnje nove osigurane stvari.*⁷⁶ Ono što vrlo bitno za osiguranje na “novu” vrijednost je i to da *ugovaratelj osiguranja, odnosno osiguranik mora dokazati da gradi novi objekt, odnosno nabavlja novu opremu, ili ove obnavlja (popravlja), te da će oštećeni odnosno uništeni objekt služiti i dalje istoj svrsi kao i prije štetnog događaja⁷⁷, jer će se, ukoliko to ne dokaže, primjeniti pravila o osiguranju na svotu osiguranja (klasično svotno osiguranje).*

⁷⁰ VSRH, Rev-1710/88 od 23.02.1989., PSP 46/93,

⁷¹ Vs, Rev-2598/88 od 17.05.1989., PSP - 45/77

⁷² Vs, Rev-2261/82 od 29. 06. 1983., PSP – 23/116

⁷³ kako ne bismo previše dužili, na svotno osiguranje primjenjuje se sve ono što je predhodno navedeno u ovom odjeljku o *visini pretrpljene štete, svoti osiguranja, i (stvarnoj) vrijednosti osiguranog predmeta.*

⁷⁴ u pravilu one nepokretne: zgrada, poslovnih prostorija, stanova i sl.

⁷⁵ kako u kojim uvjetima osiguranja na “novu” vrijednost

⁷⁶ u teoriji je duže vrijeme trajala rasprava, o tome, ne predstavlja li osiguranje na “novu” vrijednost “bogaćenje” osiguranika, obzirom da iz osiguranja može dobiti više nego što iznosi njegova stvarna šteta, o iznesenim stavovima za i protiv upućujemo na N. NIKOLIĆ, op.cit., str.76. – 81.

⁷⁷ tako i u čl.6. st.1. POSEBNIH UVJETA ZA OSIGURANJE GRAĐEVINSKIH OBJEKATA I OPREME OD OPASNOSTI POŽARA I NEKIH DRUGIH OPASNOSTI NA NOVU VRIJEDNOST, "CROATIA" osiguranje d.d., Zagreb, u primjeni od 01. siječnja. 1997. godine.

Isto tako, ako se utvrdi da je vrijednost osigurane stvari, u trenutku zaključenja ugovora o osiguranju *bila niža* od 40-50% od vrijednosti nove stvari, ili identična vrijednosti nove stvari, tada također, *dolaze do primjene, pravila o svotnom načinu osiguranja*.⁷⁸

Osiguranje na "prvi" rizik je vrsta svotnog osiguranja, za koju je karakteristično da se svota osiguranja određuje prema *svoti prvog rizika*. Svotom prvog rizika smatra se *očekivana*⁷⁹ šteta. Neki osigurani rizici⁸⁰ ne mogu ili nije vjerojatno da mogu prouzročiti uništenje čitave osigurane stvari⁸¹ ili nestanak svih osiguranih stvari⁸², iz čega slijedi zaključak "da se isplati" osigurati samo onu štetu koja može nastati, dakle, koja je manja od vrijednosti osigurane stvari ili svih osiguranih stvari. To je *očekivana šteta*. Daljnja karakteristika osiguranja na "prvi" rizik je da se *ne primjenjuje pravilo proporcije*. Što znači da se sve naknade manje od svote "prvog" rizika isplaćuju u cijelosti, a one koje su jednake ili veće od svote "prvog" prvog rizika, isplaćuju se samo do visine te svote.

Osiguranje na "ugovorenu" vrijednost je vrsta svotnog osiguranja za koju je karakteristično da se stvari osiguravaju na svoju (stvarnu) vrijednost, ali najviše do *limita pokrića*. Limit pokrića dobiva se na način da se (*knjigovodstvena*) *revalorizirana nabavna vrijednost svake osigurane stvari pojedinačno, na početku osiguranja uveća za koeficijent rasta cijena industrijskih proizvoda do dana nastanka osiguranog slučaja*.⁸³ Na taj način se kod osiguranja na "ugovorenu" vrijednost *isključuje pravilo o proporciji*, jer se, pod *pretpostavkom da osiguranik vodi uredno knjigovodstvo o materijalnoj imovini, putem uvećanjema, za koeficijent rasta cijena industrijskih proizvoda na malo, dobiva uvijek (stvarna) vrijednost osigurane stvari zaštićena od inflatornog obezvrijeđivanja*.

4. ZAKLJUČAK

Šteta i naknada iz osiguranja u mnogim se svojim *osobitostima* razlikuju od pravnog pojma štete i naknade štete po općim pravilima građanskog prava. O ovim razlikama *ne vodi se dovoljno računa prilikom zaključivanja ugovora o osiguranju. Krivnju za to snose obje ugovorne stranke*. Osiguratelji, kada prilikom zaključenja ugovora o osiguranju *uopće ne uruče opće, odnosno i posebne uvjete osiguranja*, ili kada *prodaju osiguranje sa isključivom svrhom da sebi pribave premiju a ne i da efikasno zaštite onoga koga osiguravaju*. Osiguranici, kada se prilikom zaključenja ugovora o osiguranju *pasivno ponašaju*, odnosno, kada *ne zatraže da im se razjasni ono što će se ugovoriti*, ili kada *uručene im uvjete ne čitaju*. Po ostvarenju osiguranog slučaja, *nastaju problemi i sudski sporovi, osiguranici traže naknadu štete*, jer im je neko dobro oštećeno ili uništeno, a *osiguratelji im nude nešto drugo*. To *drugo*, što nude osiguratelji, u ovom smo radu nastojali učiniti *transparentnijim pravnoj i široj javnosti*, a kroz osiguranje stvari, tj. osiguranje imovne u užem smislu, gdje su *osigurateljne osobitosti posebno izražene*.

⁷⁸ tako i Ž. ŠAFAR, "OSIGURANJE IMOVINE", Preluk d.o.o., Opatija, 1997., str.41.

⁷⁹ naziva se još i *pretpostavljena, predvidiva, moguća*

⁸⁰ npr. poplava ili provalna krađa

⁸¹ npr. kod poplave, vjerojatnije je da će poplava poplaviti suteran i prizemlje neke zgrade, nego prvi ili drugi kat, odnosno čitavu zgradu

⁸² npr. kod provalne krađe, recimo da se na skadištu se nalazi 100 automobila, vjerojatnije je da će razbojnik otuđiti jedan ili 2,3,5 automobila nego da će otuđiti svih 100 automobila

⁸³ Ž.ŠAFAR, op. cit., str.35.